

Beleidsnotitie Monumentenzorg 2022

De raad van de gemeente Ermelo;

gelezen het voorstel van het college van 21 december 2021, nr. e210046164;

b e s l u i t :

1. De Beleidsnotitie Monumentenzorg 2022 vast te stellen en daarmee in te zetten op de volgende actiepunten:
 - A. Uitbreiden van het digitale erfgoedregister;
 - B. Communiceren met eigenaren van monumenten;
 - C. Voorbereiden op het omgevingsplan;
 - D. Samenwerken en participatie stimuleren op regionaal en lokaal schaalniveau.

1. Inleiding

1.1 Inleiding

Ermelo heeft een lange bewoningsgeschiedenis. Voor zover bekend heeft er bewoning plaatsgevonden vanaf 3000 jaar voor Christus. De aanwezigheid van de grafheuvels en urnenvelden zijn daar het tastbare bewijs van. Er is niet uit iedere periode of eeuw evenveel bekend over de bewoning en ontwikkeling van Ermelo. Wel kan gesteld worden dat Ermelo een gewilde plaats en omgeving was om te kunnen wonen en vertoeven. En dat is niet veranderd!

1.2 Monumenten in Ermelo

Het aantal geregistreerde monumenten, gebouwd en ongebouwd, is daar ook het bewijs voor. De 105 aangewezen gemeentelijke monumenten zijn allemaal gebouwde monumenten. In de gemeente Ermelo zijn er daarnaast maar liefst 95 rijksmonumenten aanwezig, waaronder veel grafheuvels. In het buitengebied liggen de beschermde dorpsgezichten, landgoed Staverden en landgoed Groevenbeek, en de buitenplaatsen Leuvenum en Ullerberg. Naast de aangewezen monumenten zijn er in de bebouwde kom van Ermelo 110 beeldbepalende panden aanwezig. Hiervan zijn er 11 met 3 sterren (***) gewaardeerd. Daarnaast kent de gemeente Ermelo belangrijke waardevolle landschapselementen en beschermde dorpsgezichten, buitenplaatsen en landgoederen. Kortom, Ermelo is rijk aan historie.

1.3 Waarom een beleidsnotitie monumentenzorg?

Om blijvend te kunnen genieten van onze monumenten, stellen we beleid vast. Als een voortvloeisel uit de erfgoedverordening, die in 2018 is vastgesteld, is de wens ontstaan om aan de hand van een beleidskader meer grip te creëren op het behoud en de zorg van gemeentelijke- en rijksmonumenten. We noemen dit monumentenzorg. In deze beleidsnotitie beschrijven we welke richting we op willen met het gemeentelijke monumentenbeleid aan de hand van enkele actiepunten. De inhoud van deze beleidsnotitie sluit aan op de uitgesproken ambities in de omgevingsvisie om het behoud en de beleefbaarheid van erfgoed en monumenten te versterken. Deze beleidsnotitie is verder uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma Monumentenzorg 2022-2024. De inhoud van deze beleidsnotitie zal uitgebreid worden geëvalueerd in het laatste kwartaal van 2024. Op basis van deze evaluatie wordt er besloten of het gewenst is om deze beleidsnotitie te actualiseren.

1.4 Leeswijzer

Het document is als volgt opgebouwd. Er wordt allereerst ingegaan op huidige wettelijke kaders met betrekking tot monumentenzorg. Vervolgens wordt de huidige stand van zaken omtrent monumentenbeleid binnen de gemeente Ermelo uiteengezet. Aansluitend wordt er een voorzet gegeven voor nieuw beleid. Ten slotte wordt dit nader uitgewerkt in vier actiepunten voor de komende jaren (2022 tot en met 2024).

2. Wettelijke kaders met betrekking tot het behoud van monumenten

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk zet de wettelijke verplichtingen die de gemeente kent om het behoud van haar monumenten te reguleren uiteen. Dit hoofdstuk beschrijft de erfgoedverordening en de Omgevingswet. In de erfgoedverordening ligt onder andere vast dat toezichthouders eigenaren van een gemeentelijk monument kunnen aanspreken op het onderhoud van hun monument. Met de invoering van de Omgevingswet wordt het wettelijk stelsel (de erfgoedverordening) sterker ingebed. Het krijgt zo meer erkenning en wordt een integraal onderdeel van de fysieke leefomgeving. Dit hoofdstuk geeft weer welke invloed de Omgevingswet zal krijgen op de monumentenzorg.

2.2 Rijk

Het rijksbeleid op gebied van monumentenzorg is onder meer vastgelegd in de Nota Monumentenzorg uit 1984. Middels de Monumentenwet uit 1988 is uitvoering gegeven aan deze nota. In de Monumentenwet is opgenomen dat het rijk bevoegd is tot het aanwijzen van rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten. De gemeente heeft het recht om gemeentelijke monumenten aan te wijzen. De Monumentenwet uit 1988 opent voor het rijk de mogelijkheid om subsidies te verstrekken ten behoeve van herstel en onderhoud van rijksmonumenten.

In 1992 werd met het verdrag van Malta (ook bekend als het Verdrag van Valletta) aanzet gegeven tot regelgeving omtrent de bescherming van archeologisch erfgoed. In Nederland heeft dit gerealiseerd in de Wet op archeologische monumentenzorg, welke in 2007 in werking ging. Concreet betekent dit dat bij het wijzigen van bestemmingsplannen rekening moet worden gehouden met de (te verwachten) archeologische waarden in de bodem.

Op grond van de Wet op de Ruimtelijk Ordening (WRO) kan de gemeente het monumentenbeleid verder reguleren door in het bestemmingsplan een cultuurhistorische paragraaf op te nemen. Dit is uitgewerkt in de Wet Basisregistratie ondergrond (Bro 2012), die een beschrijving van erfgoedwaarden in het bestemmingsplan verplicht. Dit maakt erfgoed een integraal onderdeel van het totale ruimtelijke beleid. De bundeling van wetgeving in de Erfgoedwet (2016) en de invoering van de Omgevingswet versterkt het integrale karakter van erfgoed des te meer.

2.3 Provincie

Met de invoering van de Monumentenwet uit 1988 heeft de provincie ook enkele taken op zich genomen. Een concreet voorbeeld is het toekennen van de koppelsubsidie, die door de provincie Gelderland aanvullend op een gemeentelijke subsidie aan een aanvrager verleend kan worden. De eigenaar van een gemeentelijk monument kan echter alleen van de provincie een aanvulling ontvangen, wanneer de gemeente in eerste instantie een subsidie toekent. De provincie Gelderland probeert hiermee het gemeentelijke instandhoudingsbeleid te stimuleren. Naast dat de provincie subsidies verstrekt voor de instandhouding van monumenten, spelen zij ook een belangrijke rol als adviserend orgaan. De provincie stelt bijvoorbeeld een archeologische cultuurhistorische waardenkaart op. De provincies hebben hiermee de taak om gemeenten te stimuleren om cultuurlandschap een plek te geven in hun ruimtelijke plannen. Deze kaarten zijn dan ook een belangrijk hulpmiddel bij de verankering van cultuurhistorie en archeologische monumenten in bestemmingsplannen.

In de Provincie Gelderland is het Gelders Genootschap een belangrijk adviesorgaan. Het Gelders Genootschap is een vereniging van 55 ledengemeenten, waaronder de gemeente Ermelo. Een gemeente kan beroep doen op experts van het Gelders Genootschap omtrent vraagstukken over monumentenzorg en andere thema's binnen het domein erfgoed. Daarnaast nemen experts van het Gelders Genootschap deel in de Commissie Omgevingskwaliteit welke het college van B&W adviseert over ruimtelijke plannen.

2.4 Gemeente

Het erfgoedbeleid verandert snel. Vooral de bundelingen van wetgeving in één Erfgoedwet (2016) en de invoering van de Omgevingswet stimuleren zowel een meer integraal gemeentelijk erfgoedbeleid als de erkenning dat erfgoed een integraal onderdeel is van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving.

In de Erfgoedwet ligt vast dat gemeenten een gemeentelijke erfgoedverordening moeten vaststellen. De verordening is enerzijds integraal georiënteerd omdat zowel monumenten als cultuurgoederen onder de verordening vallen. Anderzijds worden enkele belangrijke fysieke onderwerpen zoals de aanwijzing of bescherming van stads- en dorpsgezichten of archeologische waarden en verwachtingen niet meer geregeld via de verordening. Dit loopt namelijk via het bestemmingsplan. Na de invoering van de Omgevingswet wordt dit geregeld via het omgevingsplan. Het leidt uiteindelijk tot een vereenvoudigde Erfgoedverordening.

Erfgoedverordening

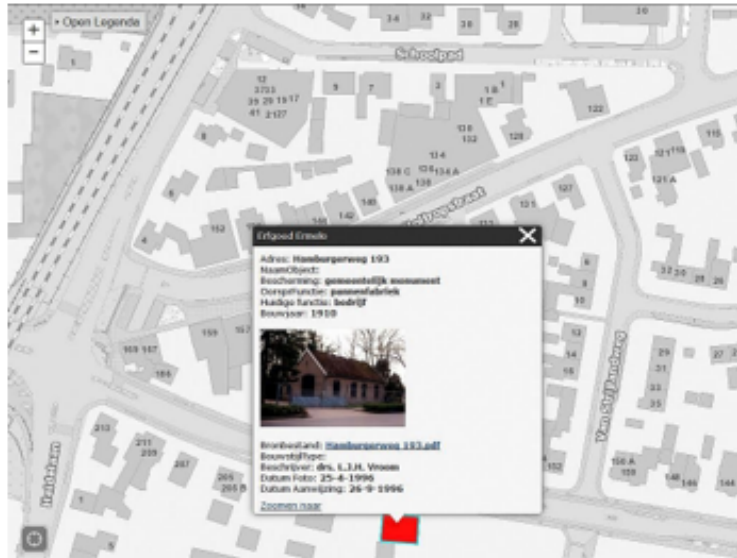
Op 4 oktober 2018 heeft de gemeenteraad van Ermelo de herziende erfgoedverordening vastgesteld als "Erfgoedverordening Gemeente Ermelo 2018" als de opvolger van de erfgoedverordening uit 2010.

De erfgoedverordening beschrijft de regels, verplichtingen en procedure om te komen tot het aanwijzen of afvoeren van een gemeentelijk monument of stads- en dorpsgezicht in het register. Het beschrijft ook de verplichting voor een eigenaar over de mate van onderhoud of restauratie van het monument. Hiervoor kan het college in het belang van de monumentenzorg nadere regels stellen. Deze hebben betrekking tot de uitvoering van werkzaamheden aan een gemeentelijk monument. De toezichthouders en handhavers voor omgevingsvergunningen hebben de wettelijke mogelijkheden om een eigenaar

van een gemeentelijk monument of stads- en dorpsgezicht aan te spreken en te sommeren om maatregelen te nemen.

Erfgoedregister

De herziening van de erfgoedverordening had als gevolg dat de gemeente verplicht is een erfgoedregister bij te houden. Dit is namelijk een vereiste vanuit de verordening. Het register heeft betrekking op door het gemeentebestuur aangewezen monumenten, stads- en dorpsgezichten en cultuurgoederen. Optioneel kan ook informatie over rijksmonumenten binnen de gemeente worden opgenomen in dit register. Dit is echter geen verplichting. Het erfgoedregister van Ermelo bevat op dit moment enkel informatie over gemeentelijke monumenten, en niet over rijksmonumenten. Het erfgoedregister is openbaar raadpleegbaar via ermelo.nl/erfgoedregister. De beschrijving en het aanwijsbesluit van een gemeentelijk monument zijn daarin tevens vindbaar.

Figuur 2.1: Een schermopname van het huidige erfgoedregister

Archeologie

In de Monumentenwet uit 1988 is opgenomen dat een gemeente rekening moet houden met archeologische waarden bij het beoordelen van ruimtelijke plannen. Dit is later verder uitgewerkt in de Erfgoedwet van 2016. In de gemeente Ermelo wordt dit gewaarborgd bij het beoordelen van bestemmingsplannen en het aanvragen van omgevingsvergunningen. Collega's op gebied van ruimtelijke ordening hebben hierbij beschikking tot twee middelen. Ten eerste is er een archeologische waardenkaart waar tot in detail staat aangegeven welke archeologische waarde van toepassing is op een specifieke locatie. Op basis van dit gegeven kan de bijbehorende maatregel ten behoeve van archeologisch onderzoek worden vastgesteld. Ten slotte kan er een expert worden geraadpleegd in de persoon van een regioarcheoloog. De gemeenten Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Oldebroek en Elburg kennen de mogelijkheid om een archeoloog in te schakelen welke in dienst is bij de Gemeente Putten. De regioarcheoloog wordt veelvuldig ingeschakeld bij ruimtelijke plannen om extra toelichting te geven op toetsing aan de archeologische waardenkaart en om te adviseren bij projecten op het gebied van ruimtelijke ordening.

2.5 Omgevingswet

De Omgevingswet treedt naar verwachting in werking op 1 juli 2022 en zal regels bevatten met betrekking tot monumentenzorg. Naast het tijdelijk deel van het omgevingsplan blijven de gemeentelijke verordeningen bestaan. De gemeente heeft tot en met 2029 om van het tijdelijke omgevingsplan, één integraal omgevingsplan te maken waar onder andere de erfgoedverordening integraal in verwerkt is.

Naast de Erfgoedwet wordt besluitvorming over cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving geregeld via de Omgevingswet. In de Omgevingswet zal materieel gezien het bestaande stelsel van monumenten- en sloopvergunningen nagenoeg één-op-één worden overgenomen. Wel vindt op een aantal wetstechnische, procedurele en inhoudelijke punten stroomlijning plaats. De invoering van de Omgevingswet legt namelijk nadruk op de integratie met andere stelsels en de achterliggende vereenvoudigingsgedachte. Enkele bepalingen zullen onder het omgevingsplan vallen, waaronder bepalingen over taken en bevoegdheden van de gemeentelijke monumentencommissies en de bepalingen over de archeologische monumentenzorg in bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen. In het omgevingsplan worden alle aspecten van de fysieke leefomgeving op integrale wijze, inclusief cultureel erfgoed, afge-

wogen en is daarmee het eerstaangewezen instrument om uitvoering te geven aan archeologische onderzoeken en voor het beschermen van gemeentelijke monumenten.

Niet alleen het toedelen van functies, maar ook het voorkomen van aantastingen van de directe omgeving van rijksmonumenten en monumenten welke op grond van het omgevingsplan zijn beschermd, zoals de gemeentelijke monumenten en de beeldbepalende of karakteristieke panden, wordt door de invoering van de Omgevingswet geregeld. Een voorbeeld hiervan is het borgen van de molenbiotop bij een gemeentelijke monumentale molen (garanderen van voldoende windvang) of het vastleggen van een beschermingszone rond een grafheuvel (rijksmonument). Dit staat in artikel 5.130 van het Besluit kwaliteit leefomgeving. De omgeving van een monument wordt op deze wijze ook een aandachtspunt in monumentenbeleid. Het beschermingsregime bestaat uit een functietoedeling aan de locatie van het monument en haar omgeving en het stellen van bijbehorende regels. Specifiek kan voor een archeologisch monument worden opgenomen dat het monument in situ behouden kan worden, bijvoorbeeld door het opnemen van een graafverbod. Wanneer er iets van de materie behouden moet blijven, is dit de manier om het te borgen in het omgevingsplan. Dit is van toepassing voor gemeentelijke en provinciale monumenten. Rijksmonumenten worden aangewezen op grond van de Erfgoedwet. Voor de status van een rijksmonument is het niet nodig om het (archeologisch) monument in het omgevingsplan de functie "rijksmonument" te geven. De daadwerkelijke bescherming van een rijksmonument komt tot stand via de opgenomen vergunningplicht van de Omgevingswet (art. 5.1 lid 1 onder b) en de algemene regels van hoofdstuk 13 van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal).

3. De actuele situatie omtrent monumentenzorg in Ermelo

3.1 Inleiding

De gemeente Ermelo oefent met de invoering van de nieuwe erfgoedverordening beleid uit op gebied van monumentenzorg. Dit beleid heeft enkel de erfgoedverordening als centraal uitgangspunt. Buiten deze verordening ontbreekt het aan verdere inkadering wat betreft monumentenzorg. In dit hoofdstuk wordt nader toegelicht hoe de erfgoedverordening de basis vormt voor het huidige beleid.

3.2 Verplichtingen vanuit de erfgoedverordening

De erfgoedverordening die in 2018 is vastgesteld door de gemeenteraad van Ermelo kent enkele inhoudelijke aandachtspunten. De gemeente heeft als overheidsorgaan enkele verplichtingen welke in de erfgoedverordening zijn opgenomen. De belangrijkste verplichtingen betreffen de instandhouding van een erfgoedregister en het vaststellen en raadplegen van een adviescommissie. Aan beide eisen wordt momenteel voldaan. Er is sprake van een erfgoedregister welke alle gemeentelijke monumenten bevat. De gemeente heeft tevens de mogelijkheid de Commissie Omgevingskwaliteit te raadplegen. Deze commissie kent specialisten op gebied van erfgoed en monumentenzorg.

De erfgoedverordening beschrijft ook verplichtingen welke betrekking hebben op de eigenaar van een monument, namelijk de onderhoudsplicht. De gemeente heeft het recht de onderhoudsplicht te handhaven en sommerend op te treden wanneer een eigenaar zich niet houdt aan deze plicht.

3.3 Onderhoud van gemeentelijke monumenten

Momenteel heeft de gemeente onvoldoende capaciteit om actief controle uit te voeren op de onderhoudsstatus van alle monumenten. Tot op heden is de gemeente Ermelo dus reactief ten aanzien van controle op onderhoud van monumenten. Wanneer een eigenaar een omgevingsvergunning aanvraagt voor het veranderen, uitbreiden of onderhouden van een gemeentelijk of rijksmonument, wordt de aanvraag voorgelegd aan de Commissie Omgevingskwaliteit en gezamenlijk met de eigenaar van het monument afgehandeld. Naderhand vindt er geen controle plaats. Op meldingen en signalen uit de samenleving over de gebrekkige instandhouding van een gemeentelijk monument wordt actie ondernomen. De eigenaar wordt dan gesommeerd om maatregelen te nemen.

3.4 Onderhoud van rijksmonumenten

Voor het onderhoud van de archeologische rijksmonumenten, met name de grafheuvels, is het zogenaamde heidebeheerplan van toepassing, waarin de maatregelen staan beschreven die de gemeente uit wil voeren om de hei in stand te houden en waar mogelijk te verbeteren. Veel van de grafheuvels in Ermelo bevinden zich op gemeentelijke percelen op de heide. Omdat het huidige beheerplan aan vervanging toe is, is de gemeente bezig om een nieuw heidebeheerplan op te stellen. Dit nieuwe plan is ook van toepassing op het onderhoud van deze monumenten. De grafheuvels op particulier terrein worden door de vrijwilligers van de archeologie werkgroep (ook wel bekend als de archeologiewacht) van de Oudheidkundig Vereniging Ermeloo onderhouden..

3.5 Subsidiemogelijkheden

Voor particuliere eigenaren van een gemeentelijk monument biedt de gemeente Ermelo de mogelijkheid voor het aanvragen van een onderhouds- of restauratiesubsidie. Deze subsidie wordt door de provincie aangevuld als koppelsubsidie. De gemeentelijke subsidie voor onderhoudskosten bedraagt maximaal

25% van het totale subsidiabel geachte kosten met een maximum van € 2.300,00 per monument per jaar. De gemeentelijke subsidie voor restauratiekosten bedraagt maximaal 15% van het totale subsidiabel geachte kosten met een maximum van € 7.000,00 per monument per jaar. Het totale budget bedraagt € 20.000,00 waarvan de provincie jaarlijks € 15.600,00 bijdraagt.

Vanuit de provincie is er tevens een subsidie voor niet-woongebouwen. Ook is er een regeling om meer leegstaand vastgoed te herbestemmen, transformeren of zelfs sloop en herontwikkelingen mogelijk te maken. Met het verstrekken van deze subsidie werken gemeente en eigenaren samen om voor monumenten te zorgen.

De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) stelt een subsidie beschikbaar voor het onderhoud van rijksmonumenten, namelijk de Subsidie Instandhouding Monumenten. Deze kan worden aangevraagd door de eigenaar van het monument. Particuliere eigenaren van rijksmonumenten met een woonfunctie kunnen jaarlijks een aanvraag indienen voor de instandhoudingssubsidie woonhuis-rijksmonumenten. De RCE behandelt deze subsidieaanvraag. Ten slotte is er een subsidie voor gemeentelijke- en rijksmonumenten met als doel om een duurzame herbestemming te realiseren.

Daarnaast bestaan er verschillende stichtingen die subsidies verlenen voor het onderhouden, herbestemmen, of verduurzamen van monumenten. Een voorbeeld hiervan is het Boerderijfonds dat zich richt op onderscheidende herbestemmingsprojecten van historisch waardevolle boerderijen, die bijdragen aan een toekomstbestendig platteland. Een ander voorbeeld is het Restauratiefonds, dat subsidies beschikbaar stelt voor haalbaarheidsonderzoeken en duurzaamheidsinvesteringen.

4. Waar willen we heen?

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een voorzet gegeven voor nieuwe uitgangspunten met betrekking tot beleid omtrent monumentenzorg. Op basis van de huidige situatie, welke is toegelicht in hoofdstuk 3, worden er nieuwe ambities uitgesproken waar de gemeente Ermelo de komende periode aan gaat werken.

4.2 Digitalisering van erfgoed

In de Omgevingsvisie is de ambitie uitgesproken om de beleefbaarheid van ons erfgoed verder te vergroten, bijvoorbeeld via interactieve media. Een erfgoedregister is hier een geschikt middel voor. Op dit moment zijn alleen gemeentelijke monumenten opgenomen in het erfgoedregister. Het is de ambitie om het digitale erfgoedregister uit te breiden met rijksmonumenten, behoudenswaardige landschapselementen, beeldbepalende panden, en de archeologische waardenkaart. Het doel van deze actie is om alle monumenten van Ermelo digitaal toegankelijk te maken en een actuele informatiebron te creëren voor intern en extern gebruik.

Collega's van ruimtelijke ordening, maar ook initiatiefnemers van plannen, kunnen in de toekomst het erfgoedregister mogelijk raadplegen om te controleren in hoeverre er in een plan rekening moet worden gehouden met een monument, beschermd dorpsgezicht of beeldbepalend pand. Dit kan vervolgens snel en gemakkelijk gecombineerd worden met het toetsen van een project aan de archeologische waardenkaart. Deze vereenvoudigde benadering van toetsing sluit goed aan bij het integrale karakter van de Omgevingswet. Met de komst van het omgevingsplan krijgen monumenten tevens een aanduiding of begrenzing op de plankaart. Deze aanduiding of begrenzing verwijst naar extra juridische regels in het omgevingsplan ter bescherming van de monumentale status. Een aanduiding of begrenzing op de digitale verbeelding van de plankaart van het bestemmingsplan verhoogt de attentiewaarde waardoor de gebruiker geattendeerd wordt op de beschermingswaarde. Tevens kan de gebruiker in de regels naar de juiste juridische artikelen worden doorverwezen. Er zal worden onderzocht of deze functionaliteit ook kan worden toegevoegd in het digitale erfgoedregister.

Het register kan daarnaast door bewoners en toeristen worden gebruikt als historische databron over erfgoed, monumenten en archeologie binnen de gemeente Ermelo. Het doel is tevens dat externe partijen, als de VVV en de Oudheidkundige Vereniging Ermelo, het register in de toekomst kunnen gebruiken om eigen bronnen te koppelen of routes te ontwikkelen op basis van bestaande bezienswaardigheden. Door één vindplaats te creëren en te onderhouden, wordt het zoeken naar en het actualiseren van informatie gemakkelijker. Zo zou het register bijvoorbeeld een basis kunnen vormen voor de organisatie van de Open Monumentendag. Het erfgoedregister zal zo een instrument worden dat ook een stimulans geeft aan de ontwikkeling van cultuur en recreatie.

De eerste stappen zijn al gezet met het intern actualiseren van alle gemeentelijke monumenten en rijksmonumenten. Dit zal in 2022 ook worden uitgevoerd voor alle beeldbepalende panden. Het streven is om op korte termijn alle rijksmonumenten toe te voegen in het huidige register. Dit proces is inmiddels opgestart. Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan een Product Initiatie Document (PID) met betrekking tot het verder ontwikkelen van het erfgoedregister. Vervolgens zullen er diverse scenario's worden afgewogen omtrent het vernieuwen van het erfgoedregister. Er zal onderzocht worden in hoeverre het

mogelijk is dit te realiseren binnen de kaders van het huidige erfgoedregister en of aansluiting bij een regionaal initiatief mogelijk is.

4.3 Eigenaren actief wijzen op subsidiemogelijkheden

Er vindt momenteel geen promotie plaats over de subsidiemogelijkheden aan de eigenaren van de gemeentelijke monumenten. Dat zorgt ervoor dat het jaarlijkse beschikbare budget voor onderhoud en restauratie, circa € 20.000,00, niet volledig wordt uitgegeven. Voor een gemeente met een groot aantal monumenten en beeldbepalende panden en een rijke bewoningshistorie is dat vreemd. Door ondercapaciteit aan ambtenaren op het erfgoed- en monumentenbeleid en handhaving is het niet mogelijk geweest om actief promotie te voeren voor de subsidies, of om te handhaven op de actuele toestand van monumenten.

Om te waarborgen dat de eigenaren hun gemeentelijke monument op een goede wijze onderhouden, is een actieve promotie van subsidiemogelijkheden gewenst. Hierbij moet niet enkel de aandacht worden gevestigd op de gemeentelijke subsidies maar ook op provinciale subsidies en andere fondsen. De gemeente moet hier een proactieve houding in aannemen. Er wordt het gesprek aangegaan met de Oudheidkundige Vereniging Ermelo over een mogelijke samenwerking omtrent communicatie over monumentenzorg. Deze vereniging heeft namelijk een groot bereik met ongeveer 1300 leden welke elk kwartaal een uitgave van het ledenblad krijgen en periodiek een digitale nieuwsbrief. Mogelijk kan er via deze instrumenten een beroep worden gedaan op zorgvuldig onderhoud en verduurzaming van de bestaande gemeentelijke monumenten in Ermelo. Zo worden niet alleen eigenaren van monumenten bereikt, maar wordt deze informatie over een bredere doelgroep verspreid.

Een ander project waar aan wordt gewerkt is het benaderen van iedere eigenaar van een gemeentelijk monument in de vorm van een brief of folder. Het is van belang dat hiervoor eerst alle actuele eigenaren zijn gekoppeld aan de bestaande gemeentelijke monumenten. De laatste keer dat deze data is geactualiseerd was in 2014. De eigenaar wordt vervolgens op de hoogte gebracht van alle bestaande mogelijkheden omtrent subsidies en fondsen. In het document zal tevens de mogelijkheid worden aangehaald voor het opstellen van een meerjarenonderhoudsplan. Op basis van een dergelijk onderhoudsplan weet de eigenaar welke werkzaamheden er dienen te worden uitgevoerd en hoeveel dit zal kosten. De eigenaar kan dit onderhoudsplan vervolgens gebruiken bij de aanvraag voor de gemeentelijke subsidie. De beleidsadviseur erfgoed van de gemeente kan de eigenaar hierin bijstaan. De inhoudelijke eisen voor het meerjarenonderhoudsplan worden intern uitgewerkt. Hiervoor wordt ter advies ook contact opgenomen met de Monumentenwacht Gelderland, welke zich bezighoudt met onafhankelijke bouwkundige inspecties van monumenten.

4.4 De gemeente signaleert zelf waar onderhoud van monumenten wenselijk is

Op basis van de Erfgoedverordening kunnen toezichthouders eigenaren van monumenten sommeren maatregelen te treffen voor het onderhoud van hun monument. De toezichthouders voor omgevingsvergunningen hebben in de huidige situatie echter weinig tot geen tijd om een ronde langs de monumenten te kunnen maken. De grote hoeveelheid aan omgevingsvergunningen enerzijds en de beperkte capaciteit anderzijds zijn daar debet aan. Dit is de voornaamste reden voor een reactieve gemeentelijke houding ten aanzien van de onderhoudsstaat van de gemeentelijke monumenten.

Er is echter recent nieuw handhavingsbeleid opgesteld en er is recent een nieuwe toezichthouder 'bouwen' in dienst gekomen bij de gemeente Ermelo. In het nieuwe handhavingsbeleid dat is opgesteld in 2021 wordt er een hoge prioriteit gegeven aan toezicht en handhaving op bouwen zonder of in afwijking van een monumentenvergunning. De instandhoudingsplicht moet worden beschouwd als een verlengde hiervan. Daarbij zal het wel moeten gaan om excessen en ernstige situaties, dus niet voor een reguliere schilderbeurt die even is blijven liggen. Als de monumentale staat van het monument echt in het geding komt, zal dit artikel benut worden.

Wanneer de gemeente signalen ontvangt over gebrek aan onderhoud wordt echter direct actie ondernomen. Het streven is om eerst gezamenlijk met de eigenaar van het monument op zoek te gaan naar een oplossing voor de korte en lange termijn. Meestal zijn problemen omtrent gebrek aan onderhoud namelijk gerelateerd aan leegstand van het monument. Dit is vaak voor zowel de gemeente als de eigenaar niet wenselijk. Er hebben in het laatste kwartaal van 2022 al gesprekken plaatsgevonden tussen de gemeente en eigenaren van gemeentelijke- en rijksmonumenten op landgoed Veldwijk en in Staverden. In beide gevallen wordt er gestreefd naar een duurzame oplossing waarbij het behoud en de herbestemming van het monument centraal staat.

Er wordt momenteel ook gewerkt aan een kerkensie die de toekomstperspectieven van Ermelose kerken inzichtelijk maakt. De verdere uitwerking van de kerkensie is niet geïntegreerd in de deze beleidsnotitie omdat dit project enige tijd geleden al is opgestart en valt binnen het Programma Toekomst Religieus Erfgoed. Ten slotte is het merendeel van de kerkelijke gebouwen in Ermelo geen rijks- of ge-

meentelijk monument. De in deze notitie beschreven beleidskaders gaan dus niet op voor alle kerken in Ermelo. Het eindproduct van de kerkenvisie wordt uiteraard wel nader geanalyseerd. Waar mogelijk worden bevindingen uit de kerkenvisie dan ook toegepast in het kader van monumentenzorg.

5. Actiepunten beleid monumentenzorg

5.1 Inleiding

Op basis van de ambities welke in hoofdstuk 4 zijn uitgesproken, zijn er vier concrete actiepunten met betrekking tot monumentenzorg opgezet waar de gemeente komende periode (2022 tot en met 2024) mee aan de slag gaat.

5.2 Uitbreiden van het digitale erfgoedregister

Het digitale erfgoedregister zal de komende jaren worden uitgebreid tot een kennisbron van gemeentelijke- en rijksmonumenten, beeldbepaalde panden en landschappen, historische kaarten, en externe data welke bijdraagt aan het behoud en de promotie van de vele monumenten die de gemeente rijk is. Als eerste stap zal het huidige erfgoedregister worden uitgebreid met rijksmonumenten. Vervolgens wordt er onderzocht hoe het erfgoedregister kan worden uitgebreid met beeldbepalende panden, landschappen, beschermde dorpsgezichten en externe data. De toegankelijkheid van het register voor verschillende doelgroepen speelt hierbij een centrale rol. Het uitbreiden van het erfgoedregister moet een positieve stimulans geven aan het imago en het behoud van monumenten binnen de gemeente Ermelo. Er wordt onderzoek gedaan naar het opzetten van een vernieuw en interactief erfgoedregister, eventueel met regiogemeenten. Hiervoor wordt in het eerste kwartaal van 2022 een PID opgesteld. Dit document gaat ter kennisgeving naar de raad.

5.3 Communiceren met eigenaren van monumenten

In het nieuwe handhavingsbeleid is een hoge urgentie gegeven aan bouwwerkzaamheden zonder of in afwijking omgevingsvergunning bij een gemeentelijk of Rijksmonument. Daarnaast zal er ook prioriteit worden gegeven aan de controle op de instandhoudingsplicht. Het is echter niet mogelijk om actief alle monumenten periodiek langs te gaan voor een reguliere controle. De gemeente Ermelo zal daarom een proactieve houding aannemen met betrekking tot de communicatie van de verschillende subsidie-regelingen en fondsen die beschikbaar zijn voor eigenaren van monumenten. Er wordt navraag gedaan bij de Oudheidkundige Vereniging Ermeloo in hoeverre zij hierbij willen ondersteunen. Daarnaast ontvangen eigenaren van gemeentelijke monumenten een folder of brief omtrent de subsidiemogelijkheden. Er zal tevens bij signaleringen van nalatigheid tijdig een gesprek worden aangegaan met de eigenaar van een monument. Indien nodig wordt er na een waarschuwing gehandhaafd. Er wordt bovendien gestreefd om leegstand van monumenten te voorkomen. Hiervoor is het van belang regelmatig contact te onderhouden met de eigenaren van monumenten. Ten slotte is het van belang om als gemeente een voorbeeldrol aan te nemen. De gemeente heeft namelijk ook enkele monumenten in bezit (bijvoorbeeld de muziektent op 't Weitje en de begraafplaats op de hoek Putterweg/Weth. Rikkerlaan). De gemeente straalt uit trots te zijn op haar monumenten. Dit straalt het onder andere uit door de Oude Kerk en Immanuelkerk te verlichten. De onderhoudsstatus van monumenten in bezit van de gemeente zal daarom ook extra aandacht krijgen.

5.4 Voorbereiden op het omgevingsplan

Rijks- en gemeentelijke monumenten, en beeldbepalende panden (met 3 sterren) in Ermelo, zullen in het omgevingsplan worden opgenomen met een beschermingszone voor de directe omgeving indien dit voor de bescherming van het monument vereist is. Het Gelders Genootschap heeft aangegeven bij dit proces te willen adviseren. Dit proces wordt namelijk ook toegepast in diverse andere gemeenten. Er wordt vervolgens onderzocht in hoeverre dit kan worden gevisualiseerd in het digitaal erfgoedregister. De vormgeving zal worden opgepakt en verder worden uitgewerkt nadat er een besluit is genomen over de ontwikkeling van het nieuwe erfgoedregister.

5.5 Samenwerken en participatie stimuleren op regionaal en lokaal schaalniveau

In de regio zijn er meerdere organisaties en partners waar een beroep op kan worden gedaan om vraagstukken omtrent monumentenzorg aan te pakken. Voorbeelden zijn het Gelders Genootschap en de regioarcheoloog. Ermelo kent daarnaast organisaties die rijk zijn aan kennis over het verleden van het dorp en omliggende gebieden. Voorbeelden hiervan zijn de Oudheidkundige Vereniging Ermeloo, de VVV en Museum het Pakhuis. Binnen de Oudheidkundige Vereniging Ermeloo is er de werkgroep archeologie welke ondersteuning biedt bij opgravingen, bodemonderzoek en onderhoud van grafheuvels (onder auspiciën van de archeologische monumentenwacht). In het eerste kwartaal van 2022 gaat bijvoorbeeld het project 'Erfgoed Gezocht' in Ermelo onderzoek uitvoeren naar potentiële monumentale grafheuvels. Dit is een zogeheten 'Citizen Science' project. Citizen Science is een nieuwe manier om publiek te betrekken bij archeologie: het publiek helpt mee bij het verzamelen van data voor de wetenschap. In dit geval werken, naast de regioarcheoloog en andere professionele archeologen, vrijwilligers maar ook studenten van de Universiteit Leiden mee aan het project 'Erfgoed Gezocht'. Deze mensen en organisaties zijn voor een gemeente als Ermelo erg belangrijk. Binnen de ambtelijke organisatie is

er onvoldoende capaciteit op de thema's archeologie, erfgoed en monumentenzorg om het initiatief te nemen in een scala aan projecten. Het is daarom van belang om deze dit netwerk aan organisaties voortdurend te onderhouden en te betrekken bij verschillende ontwikkelingen die gerelateerd zijn aan monumentenzorg. Er wordt daarom onder andere jaarlijks een bestuurlijk overleg gepland met de Oudheidkundige Vereniging Ermeloo. Er vinden tevens met regelmaat overleggen plaats tussen de gemeente Ermelo en Museum Het Pakhuis en de VVV.

5.6 Conclusie

De vier uiteengezette punten hebben allen als overkoepelend doel om bij te dragen aan de ambities uit de omgevingsvisie, betreffende het in stand houden en beleefbaar maken van de historie. Het bezitten van een monument wordt (onterecht) nog teveel gezien als een last vanwege de hoge onderhoudskosten en bouwbeperkingen. Dit negatieve imago moet worden omgedraaid. Informatievoorziening en draagvlak spelen hier een sleutelrol in. Subsidiereregelingen moeten worden gepromoot. Eigenaren van monumenten moeten begrijpen waarom hun object tot gemeentelijk monument is uitgeroepen. De trots en erkenning die hierbij komt kijken moeten worden versterkt door meer informatie te publiceren over de bijzondere historie en eigenschappen van het monument. De digitalisering van erfgoed moet daarom in de nabije toekomst een prominentere rol gaan spelen. Daarnaast moet samenwerking en participatie zorgen voor een gemeenschap die streeft naar het behoud van al het bijzonders dat Ermelo te bieden heeft.

Deze beleidsnotitie is verder uitgewerkt in een concreet uitvoeringsprogramma omtrent monumentenzorg. Het Uitvoeringsprogramma Monumentenzorg 2022-2024 bevat meer gedetailleerde informatie met betrekking tot een planning van acties en eventuele financiële consequenties.

*Vastgesteld in de openbare vergadering van 29 maart 2022,
M.E. Haveman,
griffier,*

*Th.A.J. Burmanje,
voorzitter,*